

Download købt på www.dendanskehistoriskeforening.dk
kun til personlig brug, ikke til distribution.

Særtryk af

Historisk Tidsskrift

Bind 118

(20. række, bind III)

Hæfte 2

Udgivet af

DEN DANSKE HISTORISKE FORENING

under redaktion af

JES FABRICIUS MØLLER & SEBASTIAN OLDEN-JØRGENSEN

KØBENHAVN 2018

Mænd af det rette stof
SELEKTIONSPRAKSIS I DEN
ARKTISKE MILITÆRE ELITEENHED
SLÆDEPATRULJEN SIRIUS 1950-2015

AF
ALICE JUEL JACOBSEN & CHRISTIAN YDESEN

Denne artikel undersøger den historiske udvikling i selektionspraksis for Forsvarets slædepatrulje Sirius. Patruljen har til opgave at opretholde rigsfællesskabets suverænitet og foretage overvågning i Nordøstgrønland ved at patruljere den ubeboede nationalpark. Patruljens betydning er taget betydeligt til i de senere år som følge af et øget politisk fokus på hele det arktiske område. Ifølge den netop indgåede forsvarsaftale skal denne interesse ses i lyset af klimaforandringer samt øgede kommercielle og militære aktiviteter i Arktis.¹

Som det fremstilles i Forsvarets informationsmateriale, er optagelsen i Slædepatruljen Sirius forbundet med helt særlige krav til de udvalgte:

Der er en grund til, at det hedder specialstyrkerne. Derfor skal man også være helt speciel, for at blive optaget. Kun ganske få har det, der kræves. Forsvaret har tre specialstyrker: Jægerkorpset, Frømandskorpset og Slædepatruljen Sirius. De tre eliteuddannelser er forskellige, men kræver alle exceptionel fysisk og mental styrke.²

Formålet med denne artikel er gennem et historisk perspektiv at opnå en dybere forståelse af selektionens funktion og anvendelse i forbindelse med fastlæggelsen af potentialer og beslutningen om egnethed

1 Aftale på forsvarsområdet 2018-2023 dateret den 28. januar 2018. (<http://www.fmn.dk/temaer/forsvarsforlig/Documents/Forsvarsforlig-2018-2023.pdf>)

2 Forsvarets informationsmateriale <http://www.fmn.dk> (04.08.2015)

til en elitær uddannelse forbundet med et krævende opgavekompleks under ekstreme vilkår.

Ved at fokusere på fire kontekstuelte begrundede kronologiske nedslag gør artiklens analyse det muligt at kortlægge kontinuitet og brud i udviklingen af selektionspraksis med særlig henblik på at belyse udviklingen i de anvendte teknologier (test, prøver, undersøgelser mv.) og ændringer i de værdier, som ligger til grund for at afgøre, om en ansøger vurderes bedre egnet end en anden.

Forsvarets udvælgelse af patruljedeltagere og brugen af selektions-teknologier, herunder test, prøver og undersøgelser, har ikke hidtil tiltrukket sig større forskningsinteresse. Der findes dog enkelte nyere videnskabelige artikler om de personlige udfordringer, kommunikationsprocesserne og teamwork ud fra en psykologisk vinkel i forbindelse med patruljens arbejde.³

Der findes endvidere en række bøger skrevet af personer med tilknytning til Slædepatruljen Sirius, som giver gode oversigter over patruljens udvikling – både på de indre linjer og i forhold til den historiske kontekst – krydret med anekdoter og historier fra patruljens mangeårige virke.⁴

Men patruljens egentlige selektionspraksis, som går forud for selve opgaveløsningen på Grønland, er hidtil ikke blevet analyseret historisk. Den godt 60-årige historie, der ligger bag Forsvarets udvælgelse af potentielle patruljedeltagere, har imidlertid afsat et rigt empirisk materiale til belysning af udviklingen. Det kan bidrage med værdifuld viden om, hvorledes selektionspraksisser fungerer i en elitær udvælgelsesammenhæng, samt hvordan selektion er forbundet med den historiske tid, hvor den finder sted.

Teori og historisk tilgang

Den teoretiske ramme for artiklen trækker på den historiske sociologiske indsigter og begreber om test og selektion.⁵ Her finder vi også teo-

³ A. Kjærgaard, G.R. Leon & B.A. Fink: „Personal Challenges, Communication Processes, and Team Effectiveness in Military Special Patrol Teams Operating in a Polar Environment, Environment and Behavior“, *Environment and Behavior*, 47, nr. 6, 2015, s. 644–666. <https://doi.org/10.1177/0013916513512834>

⁴ J. Bjerre: *Sirius. Danmarks slædepatrulje i Nordøstgrønland*, Forlaget Komma, København 1980; P.S. Mikkelsen (red.): *Sirius gennem 50 år*, Aschehoug, København 2000; P.V. Norit: „Slædepatruljen Sirius: Survervænitetshåndhævelse gennem 50 år“, *Tidsskrift for søvæsen*, 171 (2000), s. 322–326; A. Odsbjerg: *Operation Resolut. Slædepatruljen Sirius og dens grundlægger*, Aschehoug, København 2000.

⁵ F. Mikkelsen: „Historisk sociologi – forudsætninger og landvindinger“, i L.B. Kaspersen & F. Mikkelsen (red.): *Historisk sociologi – Mødet mellem historien og*

retiske begrundelser for relevansen af at sætte et særligt fokus på netop test og selektion, nemlig at test og selektion har en række mere eller mindre utilsigtede konsekvenser. Det handler ikke blot om at afgøre et menneskes faglige niveau, psykologiske beskaffenhed eller moralske habitus - som et „røntgenbillede“, der klart kan sige, om personen falder inden for et prædefineret acceptabelt eller uacceptabelt felt. Test og selektionspraksis interagerer med den person, der testes, og får betydning for personens selvopfattelse og identitetsdannelse.⁶ Eksempelvis argumenterer F. Allan Hanson for, at:

although testing is usually considered to be a means of measuring qualities that are already present in a person, (...) tests to a significant degree produce the personal characteristics they purport to measure. The social person in contemporary society is not so much described or evaluated by tests as constructed by them.⁷

Dermed er der et etisk aspekt ved test og selektion, som kalder på refleksion over praksis. Videre viser megen forskningslitteratur, at test og selektion har konstituerende indflydelse på selve de praksisser, de er en del af.⁸ Et eksempel er de i nyere tid indførte nationale test i folkeskolen, hvor elevernes færdigheder i forhold til ordsprog er blevet kraftigt opprioriteret i undervisningen, fordi det netop er et område, hvor eleverne bliver testet.⁹ Der er tale om den såkaldte *washback* effekt, som er et bredt anerkendt fænomen i forskningslitteraturen.¹⁰ Test og selektion synes altså at være en god indgangsvinkel, hvis man

samfundvidenskaberne, Forlaget Sociologi, Frederiksberg 2004, s. 15-36.

6 K.E. Andreasen, A. Rasmussen & C. Ydesen: „Standardized Testing“, i J. Ainsworth (red.): *Sociology of Education: An A-to-Z Guide*, Sage Publications, London 2013, s. 737-740; P. Dahler-Larsen, „Constitutive Effects of Performance Indicators: Getting beyond Unintended Consequences“, *Public Management Review* 16:7 (2014), s. 969-986. <https://doi.org/10.1080/14719037.2013.770058>

7 F. A. Hanson: *Testing testing. Social consequences of the examined life*, University of California Press 1993.

8 G. Madaus, M. Russell & J. Higgins: *The paradoxes of high-stakes testing. How they affect students, their parents, teachers, principals, schools and society*, Information Age Publishing, Charlotte 2009.

9 K. Andreasen, P. Kelly, K. Kousholt, E. McNess & C. Ydesen: „Standardised Testing in Compulsory Schooling in England and Denmark: A Comparative Study and Analysis“, *Bildung und Erziehung*, 68:3 (2015), s. 329-348. <https://doi.org/10.7788/bue-2015-0306>

10 L. Hamp-Lyons: „Washback, Impact and Validity: Ethical Concerns“, *Language Testing* 14:3 (1997), s. 295-303. <https://doi.org/10.1177/026553229701400306>

nærmere vil forstå en given praksis og den historiske periode, herunder de værdier, der omgiver den. Her er det endvidere væsentligt at pointere, at test og selektion ikke nødvendigvis kun har implikationer i forhold til konkrete praksisser. De kan også medvirke til at konstituere mere udbredte opfattelser, som har betydning for den måde, samfundet indrettes på. Eksempelvis skal nævnes normalfordelingskurven, der har konstitueret idéen om normalitet og afvigelse historisk.¹¹

I forhold til Slædepatruljen Sirius giver disse overvejelser anledning til refleksion over selektionens udvikling, funktion og virkning. Da slædepatruljen blev oprettet, eksisterede den i de første mange år uden større offentlig bevågenhed og uden særligt specificerede optagelseskriterier ud over den militære baggrund. Det har imidlertid gennem tiden ændret sig radikalt, og for nuværende er der meget snævre grænser for, hvem der er gjort af „det rette stof“, og som derfor kan rekrutteres til Forsvarets eliteenheder. De seneste 20-30 år har en mængde af artikler, bøger, tv-udsendelser afstedkommet langt større offentlig opmærksomhed. Formidlingen af information og oplevelser har henvendt sig bredt til offentligheden og skabt interesse for patruljens virksomhed. Patruljens deltagere er desuden flittige kursus- og foredragsholdere i forlængelse af tjenestetiden på Grønland. På denne baggrund kan det siges, at patruljen igennem tiden har opnået en høj status i det omkringliggende samfunds øjne og som omtalt militær elitestatus.

Den nationale anerkendelse og legitimitet ses desuden bl.a. af opbakningen til slædepatruljens opgaveløsning gennem gentagne ministerbesøg, kronprins Frederiks deltagelse i slæderejsen, Expedition Sirius 2000 og i ministres omtale i artikler om slædepatruljens væsentlige betydning og indsats i det samlede vestlige forsvar.¹² Som vi skal se, er afgørelsen om optagelse fremkommet på forskellig vis til forskellige tider og med forskellig vægtning af udvælgelseskriterier og værktøjer.

Metode og empirisk grundlag

Det empiriske grundlag for artiklen er primært en række interviews med tidligere, pensionerede og nuværende chefer for Slædepatruljen Sirius samt med psykologer, som har været og er involveret i selektionen. Derudover har vi inddraget eksisterende fremstillinger af Forsva-

11 L. Fendler & L. Muzzaffar: „The history of the Bell Curve: Sorting and the idea of the normal“, *Educational Theory*, 58:1 (2008), s. 63-82. <https://doi.org/10.1111/j.1741-5446.2007.0276.x>

12 U. Ellemann-Jensen: „På kanten af det danske rige“, i O. Sørensen (red.): *Et andet Sirius*, Aschehoug, København 2002 s. 27-33; H. Engell: „På vagt for Danmark“, i O. Sørensen (red.): *Et andet Sirius*, Aschehoug, København 2002, s. 72-76.

rets udvælgelsespraksis og arkivmateriale fra Rigsarkivet vedrørende Slædepatruljen Sirius samt patruljens egen historiske samling. Interviewene omfatter slædepatruljens første chef, Holger Jørgensen (født i 1925), dengang premierløjtnant af infanteriet, desuden Mogens Gulbrandsen (født i 1930), orlogskaptajn, og Palle Norit (født 1941), søofficer, samt Frederik Oxlund (født 1990), sergent, nuværende leder af Sirius Forskole og dermed leder for Siriusdeltagere 2015. Med fire interviews af centrale chefer eller ledere i perioden fra patruljens etablering i 1950 til den nuværende chef dækker artiklen patruljens samlede selektionspraksis fra begyndelsen til nutiden.

Vi har fokuseret på de større brud i udviklingen af slædepatruljens optagelsesprocedurer med henblik på at indkredse historisk markante karakteristika i selektionen. En af de større brudlinjer er i skiftet mellem to chefer, som hver har besiddet posten i en lang årrække, dvs. i skiftet mellem Mogens Gulbrandsen og Palle Norit i 1990. Efter Mogens Gulbrandsen, som på daværende tidspunkt havde været chef i 27 år, overtog Palle Norit posten, som han besad i ca. 10 år. Med nedslag alene i disse to perioder dækker artiklen 37 år, dvs. godt halvdelen af patruljens levetid. Det er klart, at mange glidende ændringer ikke indfanges i dette design, og mange flere nuancer ville kunne fremhæves og give basis for yderligere historisk udforskning. Med henblik på at forstå selektionsprocedurens psykologiske aspekter har vi foretaget et fokusgruppeinterview med to psykologer. Den ene har mange års erfaring med selektionen og besidder dermed et historisk perspektiv, den anden er en yngre psykolog med ansvar for nuværende selektionstests og facilitering af psykologindsatsen. I fokusgruppen deltog desuden en sagsbehandler og tidligere Siriusmand ved Forsvarets rekrutteringstjeneste.

Gennem iscenesættelsen af interviewene har vi påvirket, hvad der blev talt om, ud fra vores interesse i slædepatruljens opgaver og udvikling af selektionsprocessen. Vores spørgehorisont tog udgangspunkt i et vist kendskab til den nutidige selektion, men den hidtil ubeskrevne udvikling af selektionsproceduren bidrog også med et naturligt afsæt for åbne refleksionsgenererende spørgsmål.¹³ Undervejs i interviewene erfarede vi, at når der var tidsmæssigt lang afstand til begivenhederne, kunne samtalerne blive lange og bevæge sig frem og tilbage, indtil hændelser og navne kom på plads hos informanterne. I nogle tilfælde fik informanten tid til under interviewet at finde relevante dokumenter frem, som kunne understøtte hukommelsen, f.eks. en tale holdt ved informantens modtagelse af medalje for sin tjeneste ved slæ-

¹³ K. Tomm: „Interview som intervention. Er hensigten at stille lineære, cirkulære, strategiske eller refleksive spørgsmål?“, *Forum*, 4 (1992), s. 3-13.

depatruljen, overrakt af Dronningen. Flexibilitet i interviewet og situerede skøn bidrog til, at begivenheder blev sat på plads, og interviewene blev på den baggrund beriget med autentisk historisk materiale.¹⁴

Alle interviews er transkriberet ordret og efterfølgende tematisk kodet og bearbejdet med henblik på at skabe indsigt i brud og kontinuitet i selektionens aktiviteter. Tilgangen til den analytiske bearbejdning af materialet har været hermeneutisk.¹⁵ Med henblik på at styrke validiteten i artiklens datamateriale og tolkninger har vi desuden givet de interviewede lejlighed til at gennemgå og kommentere på en sen version af artiklen i januar 2018. Respondenternes refleksioner har bidraget til værdifulde justeringer og en dybere forståelse af nogle af de sammenhænge, som ligger til grund for artiklens tolkninger.

Det efterfølgende er struktureret således, at den opgave, Slædepatruljen Sirius løser gennem sit arbejde og sin tilstedeværelse i Grønland, indledningsvis beskrives i et historisk perspektiv. Afsnittet danner herved udgangspunktet for at forstå, hvilke særlige krav opgaveløsningen stiller til patruljens deltagere. Efterfølgende skitseres den tidligste slædepatruljes tilblivelse og mission. De to efterfølgende afsnit kaster lys over selektions- og testprocedurer fra 1960'erne og frem til 1990 og derefter fra 1990 og frem til årtusindskiftet. I umiddelbar forlængelse heraf gives et indblik i udvælgelsens og uddannelsens nuværende udformning som en referenceramme for de hidtidige historiske beskrivelser. Dermed danner de fire nedslag samlet set baggrund for at forstå, hvordan funktion, værdier og virkninger forbundet med selektionsprocessen er blevet formet til udvælgelse af egnede deltagere i opgaveløsningen i Nordøstgrønland.

Den centrale opgave og udfordringer

Slædepatruljens hovedopgave er at hævde rigsfællesskabets suveræniteten over Nordøstgrønland. De konkrete aktiviteter, som er knyttet hertil, udspringer af en række begivenheder som kort skal omtales med henblik på at give et historisk perspektiv på de centrale opgaver, som patruljen varetager.

Norsk okkupation og dommen i Haag 1933

En strid med Norge var i begyndelsen af 1930'erne den konkrete anledning til den første oprettelse af slædepatruljer i Østgrønland. Dan-

¹⁴ S. Kvale & S. Brinkmann: *Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, Hans Reitzels Forlag, København 2015.

¹⁵ J. Holstein & J. Gubrium: „Interpretative Practice and Social Action“, i N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (red.): *The Sage Handbook of Qualitative Research*, Sage Publications, London 2005, s. 484-485.

marks monopolstilling i relation til Grønland blev anfægtet af Norge, som mente, at den danske suverænitet kun gjaldt koloniserede områder. Norge okkuperede som følge heraf i 1931 et landområde, Eirik Raudes Land, som endnu ikke var koloniseret, og som Norge derfor mente var at betragte som *terra nullius*. Allerede samme dag indbragte den danske regering sagen for Folkeretsdomstolen i Haag med henblik på internationalt at få afklaret suverænitetsspørgsmålet.¹⁶ I 1933 afsagde domstolen dom om Østgrønlands retsstilling og vedtog, at der var tale om en norsk krænkelse af dansk suverænitet. Grønland skulle således forblive under dansk overhøjhed.¹⁷ En fortsat håndhævelse af suveræniteten betød, at området skulle overvåges med henblik på at føre tilsyn med fremmede magters tilstedeværelse og aktiviteter. En sådan overvågning var – og er fortsat – en forudsætning for, at man kan konstatere og om muligt afvise en krænkelse af suveræniteten.¹⁸ Danmark oprettede i forlængelse heraf civile politipatruljer og viste herved sin vilje til at håndhæve dansk suverænitet gennem tilstedeværelse i Nordøstgrønland.

Slædepatruljer under 2. Verdenskrig

Den grønlandske østkyst fik igen under 2. Verdenskrig international bevågenhed, denne gang af militærstrategisk karakter. Vejrstationerne på Grønlands østkyst viste sig nemlig uundværlige i forudsigelsen af vejret over Nordatlanten og Nordeuropa. Stationerne havde derved stor indflydelse på planlægning af krigsoperationer. Den tyske værne-magt forsøgte gentagne gange at etablere vejrstationer eller skaffe sig adgang til stationer på kysten. Det var da også i den periode, at nye patruljeaktiviteter blev iværksat under navnet Nordøstgrønlands Slædepatrouille i 1941.¹⁹ Denne patruljetjeneste kan ses som en fortsættelse af politipatruljerne, men nu med den centrale opgave at observere og føre tilsyn med vejrstationerne på østkysten. En lille, mobil og lokal-kendt styrke var nødvendig af hensyn til Nordøstgrønlands særlige klimatiske og geografiske forhold.²⁰

¹⁶ *Haag-Dommen af 5. April 1933 om Østgrønlands Retsstilling*, udgivet paa Dansk ved Udenrigsministeriets Foranstaltning, Nyt Nordisk Forlag, København 1933.

¹⁷ Smst.

¹⁸ Smst. H.C. Bach & J. Taagholt: *Greenland and the Arctic Region*, Forsvarministeriet, København 1979.

¹⁹ Rigsarkivet, Grønlands Kommando, 1938-2011, Materiale vedrørende Sirius, Indlæg på AVUS konferencen i Nuuk onsdag den 21. marts 2001, „Forsvaret af Grønland af i dag“ af Axel Fiedler, s. 1ff.

²⁰ Odsbjerg 2000, s. 11.

Slædepatruljen Sirius - tidligere og nuværende hovedopgaver

Ved krigens slutning blev Nordøstgrønlands Slædepatrulle nedlagt. Der var imidlertid efter krigen stadig tyskere i området i en periode, og den eskalerende kolde krig betød, at spørgsmålet om patruljetjeneste blev taget op igen. I den spændte situation efter krigen kunne landet ikke ligge ubeskyttet hen – en effektiv militærtjeneste skulle oprettes i Grønland.²¹ Også fra amerikansk side var det ønskeligt, at en dansk patrulje førte tilsyn med området.²² Dette skal ikke mindst ses i lyset af allerede igangsværende amerikanske aktiviteter i Grønland, som bl.a. talte Thule-basens etablering i 1943. Direkte amerikansk overvågning af den nordøstgrønlandske kyst kunne nemlig blive anset for en provokation mod Sovjetunionen. Efter hemmelige forhandlinger og planer etableredes i 1950 Operation Resolut, der senere (i 1953) kom til at hedde Slædepatruljen Sirius. Navneskiftet var begrundet i risikoen for forveksling med den canadiske vejrstation ved Resolute Bay.²³ Sirius er den klareste stjerne i stjernebilledet Store Hund.

I 1949 var Danmark blevet en del af NATO-fællesskabet. En slædepatrulje i Nordøstgrønland blev en del af Danmarks bidrag til den militære forsvarsalliance.²⁴ Slædepatruljen Sirius etableredes med udgangspunkt i et behov for en militær tilsynstjeneste til erstatning for hidtidig civil polititjeneste i Nordøstgrønland, og det militære islæt blev derfor i første omgang et centralt afsæt for tjenesten i slædepatruljen. Patruljen skulle imidlertid også lægges til rette således, at den var i stand til at løse civile opgaver under fredsforhold, og den blev derfor tillagt politimæssige beføjelser. Patruljen har siden haft både militære og politimæssige opgaver, herunder tilsynsopgaver med henblik på at sikre overholdelse af fredningsbestemmelser, støtte til videnskabelige undersøgelser og kontrol med ekspeditioner i Nordøstgrønland.²⁵

Slædepatruljen Sirius er i dag stadig en militær enhed med politimæssige opgaver, bestående af 12 deltagere, til daglig delt op i seks slædehold a to mand og med 13 hunde knyttet til hvert slædehold. Patruljen har hovedsæde i Daneborg midt på østkysten. I ca. syv måneder om året patruljeres der med ski og hundeslæde, i de øvrige fire måneder med fly eller skib. Tjenesten ved Sirius foregår i en årstidsbestemt cyklus.²⁶ Fra midten af juni til slutningen af august er der is-

²¹ Smst. s. 2ff.

²² Smst. s. 11.

²³ Odsbjerg 2000.

²⁴ Smst.

²⁵ Norit 2000.

²⁶ A. Kjærgaard: „Et bjørnespor i livet“, *Psykolognyt*, 21 (2009), s. 8-12.

og snefrit i fjorde og på land, og i denne periode udlægges depoter til brug for vinterens slæderejser. Hvert enkelt tomandshold medbringer på selve slæderejsten telt, mad, brændstof og foder til hundene, og hver hundeslæde vejer ca. 450 kg. På efterårsrejsen dækker hver patruljeteam mellem 700 og 1.500 kilometer. I slutningen af januar begynder forårets lange slæderejser, og her tilbagelægges mellem 1.800 og 3.500 kilometer på ski og med hundeslæde. Patruljedeltagerne opholder sig i Grønland i 26 måneder i alt.²⁷

Selve de psykologiske og fysiske rammer og vilkår for patruljens opgaveløsning er i store træk uændrede. På trods af, at materiellet igennem tiden er forbedret, er vilkårene fortsat primitive, og opgaveløsningen hviler på tidligere tiders oparbejdede erfaringer og traditioner. Fra tidligere forskning i polaraktiviteter er det velkendt, at der knytter sig særlige udfordringer til opgaveløsning i ekstrem kulde og sne.²⁸ At undgå underafkøling og forfrysninger er en udfordring i sig selv, når man arbejder i temperaturer ned til 50 graders kulde eller derunder i kombination med stærk vind. Fingrene er særligt sensitive i forhold til temperaturskift. Fingersmidighed og bevægelighed påvirkes af kulden. På hundeslædepatrulje er den daglige håndtering af hundene og det at slå lejr stærkt påvirket af de ekstreme vejrforhold. Tomandsholdene overnatter primært i telt under patruljeringen og lejlighedsvis i gamle fangstmandshytter. Ud over de ekstreme vejrforhold udfordres holdet af isolationen på rejser af op til fire måneders varighed. De rejser over snelandskaber, hvor kløfter skal undgås, og mørke er en del af vinterperioden både dag og nat. Mødet med isbjørne, moskusokser og polarulve hører til de potentielt farlige omgivelser, som gør patruljemedlemmerne stærkt afhængige af hinanden. Tomandsholdet forventes at være selvberørende i alle sine aktiviteter under patruljeringen. Optimal opgaveløsning i de isolerede og ekstreme omgivelser stiller derfor også store krav til samarbejdsrelationerne.²⁹ Forskning i stressrelaterede coping-strategier i forbindelse med håndteringen af både interpersonelle og ekstreme omgivelsesudfordringer peger på, at deltagernes fleksibilitet i forhold til at kunne anvende forskellige typer af mentale strategier er afgørende for, om stressede situ-

27 Smst.

28 S.V. Koscheyev, G.R. Leon & A. Coca: „Finger Heat, Flux/Temperature as an Indicator of Thermal Imbalance with Application for Extravehicular Activity“, *Acta Astronautica*, 57 (2005), s. 713-721.

29 M.P. Kahn & G. Leon: „Group Climate and Individual Functioning in an all woman's Anarctic Expedition Team“, *Environment and Behavior*, 26 (1994), s. 669-697.

ationer udvikler sig kontrollabelt eller ukontrollabelt.³⁰ Den følelses-mæssige støtte fra og kommunikationen med holdkammeraten er derfor meget vigtig, når to personer befinder sig langvarigt i stressende omgivelser.³¹ Fysiske og mentale samarbejdskompetencer har derfor været tilbagevendende fokusområder for de anvendte test, prøver og undersøgelser, som tages i brug i afprøvningen og optagelsen af deltagere til Slædepatruljen Sirius.

Den første slædepatrulje og rekruttering af deltagere

I sommeren 2015 fik vi mulighed for at interviewe Holger Jørgensen, slædepatruljens første chef i perioden 1950-1952. Som svar på, hvordan deltagerne til den første slædepatrulje blev udtaget, beretter Holger Jørgensen, at en kaptajn fra hæren, Ib Poulsen, stod for sammensætningen af holdet. Selv blev Holger Jørgensen rekrutteret som chef direkte fra officersskolen. Holger Jørgensen ansøgte sammen med mange andre blot om at få lov til at gøre tjeneste i udlandet. Etableringen af Slædepatruljen Sirius var i første omgang hemmelig, og de udsendte blev derfor først i sidste øjeblik gjort bekendt med det geografiske mål for deres tjeneste. Der var tilgået landets regimenter en opfordring til at indstille en premierløjtnant og nogle yngre befalingsmænd til en særlig tjeneste uden for landets grænser. Efterhånden som udvælgelsen skred frem, løftedes sløret imidlertid „for de kolde realiteter“, som Holger Jørgensen beskriver det.

Under krigen havde kaptajn Ib Poulsen været chef for den Nordøstgrønlandske Slæde-patrouille, som blev nedlagt ved krigens ophør. Det blev efterfølgende Ib Poulsen, som kom til at stå for tilrettelæggelsen og udformningen af en ny slædepatrulje. Han blev dermed grundlægger af den nordøstgrønlandske militære slædepatrulje, som i første omgang hed Operation Resolut (jf. ovenfor). Slædepatruljens opgave, som den blev stillet af Søværnskommandoen, indeholdt ifølge Holger Jørgensen bl.a. følgende opgaver:

- 1) Uddannelse af slædepatruljen til arktisk krigsførelse
- 2) Uddannelse af patruljen til at kunne klare sig under alle for-

³⁰ S. Folkman & T.J. Moskowitz: „Coping: Pitfalls and Promise“, *Annual Review of Psychology*, 55 (2004), s. 745-774; R.G. Leon, M.G. Sandal, B. Fink & P. Ciofani: „Positive Experiences and Personal Growth in a Two-man North Pole Expedition Team“, *Environment & Behavior*, 43 (2011), s. 710-731.

³¹ R.G. Leon, C. McNally & Y. Ben-Porath: „Personality Characteristics, Mood, and Coping Patterns in a Successful North Pole Expedition Team“, *Journal of Research in Personality*, 23 (1989), s. 162-179; H. Ursin, L.J. Etienne & J. Collet: „An Antarctic Crossing as an Analogue for Long-Term Manned Space Flight“, *ESA Bulletin*, 64 (1990), s. 44-49.

hold i højarktisk område (i Nord- og Nordøstgrønland er klimaet højarktisk, dvs. med temperaturer under minus 50 grader og med årlig gennemsnitstemperatur på under minus 10 grader)

- 3) Afpatruljering af den nordøstgrønlandske kyst og afrapportering af alle iagttagelser
- 4) Daglig vejrtjenesterapportering
- 5) Udøvelse af politimyndighed i ansvarsområdet

Holger Jørgensen fik i 1950 uddelegeret politimyndighed i Grønland af statsminister Hans Hedtoft. Der var i alt 29 beboere i området det første år, heriblandt norske og danske fangstfolk, beboere på vejrstationen i Danmarkshavn og på Daneborg, hvor patruljen var bosiddende.

Med hensyn til rekrutteringen af personalet betonedede Ib Poulsen, at mændene „bør udvælges blandt frivillige egnede våben- og specialuddannede Kornetter eller Sekondløjtnanter“.32 Ib Poulsen gik i gang med at finde de rette patruljefolk og beskrev i 1950 udvælgelsesproceduren:

Personalet blev udtaget således, at nødvendige faglige kvalifikationer var repræsenteret. Vi skulle således bruge en radiotelegrafist, en teletekniker og en motormand. Med noget besvær fandt vi efterhånden frem til de, efter vort eget skøn, egnede folk.³³

Retrospektivt vurderer Holger Jørgensen, at han blev udvalgt, fordi han ud over sin militære baggrund havde været i modstandsbevægelsen og ad den vej var rustet til opgaven. Desuden havde det betydning, at han var opvokset på landet, at han havde praktisk håndelag og ikke var vant til byens bekvemmeligheder. Blandt de øvrige udsendte til tjeneste i udlandet, der blev udvalgt til Siriuspatruljen, var tre telegrafister, to fra telegraftropperne, hvoraf den ene var i familie med kaptajn Poulsen. Den tredje telegrafist kom fra marinen og havde tidligere være udlånt til ekspedition i Grønland. En sidste dansk deltager med militær baggrund og skovfogeduddannelse kom også på holdet. De fire danskere ud over Holger Jørgensen havde alle været på Kornetskole. Kornetgraden er den laveste officersgrad i kavaleriet, svarende til fændrik eller sekondløjtnant i infanteriet. Graden benyttes ikke længere i Danmark; men har været i brug indtil 1951. Holdet blev ud over ovennævnte suppleret med to grønlændere: Den ene stammede fra Perryland på østkysten og den anden fra vestkysten, begge med

³² Odsbjerg 2000, s. 88.

³³ Smst. s. 99.

ekspertise i hunde og hundeslædekørsel og begge med stor erfaring i arktisk rejseliv. Der var stort set ingen for-træning eller uddannelse som forberedelse til opholdet. Som Holger Jørgensen siger:

Vi kom ud på Holmen og fik lært lidt motorbådssejlads. Og vi kom på hospitalet for at lære, hvad man gjorde med et brækket ben. Og så pakkede vi vores grej. Det var al den træning vi fik.

De to grønlanderes ekspertise fik på den måde stor betydning for træningen i at begå sig i det arktiske. Verner Andersen, som var en af det første holds telegrafister, giver i en erindringsbog et indtryk af det første slædeholds baggrund for at tage afsted:

Når man tænker tilbage og sammenligner med nutiden kan der være ting, som vi manglede. Det ville have været rart med noget mere forberedelse, fysisk som psykisk. Vi skulle selv gøre alle erfaringerne. For mit eget vedkommende var det nok kulden der var den værste fjende. En tur til Norge, som jo nu er et led i forberedelsesuddannelsen, ville have været god baggrund at trække på. Vor udrustning var, for at sige det mildt, ret mangelfuld. De udleverede støvler var den type man anvendte på Søværnets skibe, de var slidt i stykker på få dage.³⁴

Kort opsummeret kan det siges, at den første slædepatruljes tilblivelse bærer præg af, at der var tale om en intuitiv og improviseret udvælgelse til patruljen, blandet andet fordi der var tale om en hemmelig mission. Der blev imidlertid lagt vægt på den militære baggrund i udvælgelsen. Der skulle være tale om befalingsmænd og dermed også om folk med potentiale for uddannelse til arktisk krigsførelse under tjenesten. Ud over den militære baggrund, som blev sikret i udvælgelsen, modtog de udsendte stort set ikke forudgående uddannelse eller afprøvning. Selve oplæringen og uddannelsen til at begå sig i både arktisk krigsførelse og hverdagsliv kom efterfølgende til at foregå i tjenesten ved „learning by doing“ og blev i vid udstrækning varetaget af de to grønlandere, som var en del af slædepatruljen i de første år. Dette afsæt lagde grunden til den efterfølgende udvælgelses- og senere uddannelsespraksis, som kontinuerligt har udviklet sig i takt med forandringer af slædepatruljens arbejdsmåder og opgaver i Grønland.

³⁴ V. Andersen: “To år jeg ikke ville have undværet“, i S.P. Mikkelsen (red.): *Sirius gennem 50 år*, Aschehoug, København 2000, s. 59.

Selektionen fra 1960'erne til 1990

Altså da jeg blev udvalgt, der blev jeg bare spurgt, om jeg var spejder, og om jeg havde læst de og de ting. Og så var jeg så heldig, at jeg var telegrafist, ikk'? De skulle bruge en telegrafist. Så det gjorde det lidt nemmere i hvert fald. Og den optagelse[sprøve], den foregik jo inde i søværnskommandoen en formiddag.³⁵

Tidligere deltager og senere mangeårig leder af Slædepatruljen Sirius, Palle Norit omtaler ovenfor optagelsen i et tilbageblik på sin oplevelse af proceduren i 1963, da Mogens Guldbrandsen trådte til som leder af patruljen. I løbet af de ca. 30 år, Mogens Guldbrandsen var leder, blev mange ændringer og nye tiltag iværksat og også institutionaliseret, dvs. indarbejdet som gentagne procedurer og værdier i selektionen. I løbet af 1960'erne blev en bedømmelseskommission af fagligt specialiserede deltagere gradvist opbygget. Kommissionen kom til at bestå af en stabslæge i søværnet, en tandlæge, en repræsentant fra hæren og chefen for patruljen, alt sammen med henblik på at deltagerne i fællesskab kunne vurdere ansøgerne. Der var på dette tidspunkt ingen fysiske prøver. Det blev betragtet som tilstrækkelig ballast, at der var tale om sergenter, som man i kraft af deres uddannelse antog, var i passende fysisk form.

I slutningen af 1960'erne, nærmere bestemt i 1967, skete der en markant ændring i optagelsesprocessen, idet et psykologisk element kom ind i selektionen. Dette element blev gradvist udviklet, og henimod slutningen af 1980'erne blev det og er fortsat et bærende element i optagelsen. Indledningsvis blev en enkelt psykolog inddraget til at udføre ansøgetests; sidenhen blev flere militærpsykologer imidlertid ansat til at varetage opgaven.³⁶ Den psykologiske rorschachtest var i en lang periode en meget væsentlig del af det psykologiske testbatteri.³⁷ Denne test hører til de psykometriske prøver med kvantitativt afsæt og er en form for testning, ud fra hvilken psykologien mente at kunne bidrage med objektive målinger på adfærd og intelligens. Rorschach-

³⁵ Palle Norit, interview 2015. Palle Norit var menigt medlem af Slædepatruljen Sirius 1963-1965. Han vendte tilbage til slædepatruljen som leder i 1990.

³⁶ Guldbrandsen, interview 2015.

³⁷ Rorschachtesten er udviklet af den schweiziske læge Hermann Rorschach. Testpersonen forelægges et flertydigt billedmateriale og opfordres til at tillægge materialet betydning ved at projicere sin egen mentale verden over i materialet. De senere år har testen fået en renæssance, idet den amerikanske psykolog John Exner har udarbejdet en ny testprocedure samt nye scoringsmetoder og normer for testen, se: M.J. Masling & F.R. Bornstein: „Scoring the Rorschach: Retrospect and Prospect“, i R.F. Bornstein & M.J. Masling (red.): *Scoring the Rorschach*. Lawrence Erlbaum Associate Publishers, London 2005.

testen var projektiv, dvs. designet med det mål at forudsige deltagerens adfærdsmønstre. Den projektive tilgang kom imidlertid i miskredit, og andre former for testning blev løbende inddraget i selektionen. Kritikken af projektive test som f.eks. intelligenstag voksede frem i efterkrigstiden i takt med sociologiens og historieforskningens betoning af kontekstens betydning for menneskelige praksisser.³⁸ Det er bemærkelsesværdigt, at Danmarks Radio (DR TV) udsendte ikke mindre end fire kritiske dokumentarudsendelser om intelligenstag omkring 1970.³⁹ I 1970'erne var behavioristiske tilgange meget anvendt: Belønning og straf, motivation og læring var hovedtemaer i testningen.⁴⁰ Denne tilgang gled dog op gennem 1980'erne i baggrunden til fordel for mere kognitivt tilrettelagte kvalitative tests. Den psykologiske del af optagelsesproceduren kan således siges løbende at have ændret sig og nøje at have fulgt tidens psykologfaglige strømninger.

I løbet af perioden op mod 1990'erne fik en eller flere psykologer plads i bedømmelseskommissionens arbejde, og en psykolog havde til opgave at fremlægge en sammenfattende vurdering af hver enkelt ansøger. Efterfølgende var alle i bedømmelseskommissionen – inklusive psykologerne – med til at træffe afgørelse om, hvilke otte ansøgere som skulle optages i det videre vintertrænings- og forskoleforløb.

Vintertræning, forskole og afsluttende aktivitet

De otte udvalgte ansøgere blev efter den indledende optagelse sendt til Norge på vintertræning. Kurset i Norge og tilhørende tests kom til at udgøre den første del af forskolen. Vintertræningen i Norge blev etableret i begyndelsen af 1960'erne.⁴¹ Kursusforløbet hentede inspiration fra det svenske jægerkorps, som opererede i Finnmarken på dette tidspunkt. Den norske vinterskole var en skyde- og vinterskole for infanteriet, nærmere bestemt et kursus for allierede officerer, som fandt sted hvert forår. Her lærte Sirius-ansøgerne at stå på ski og håndtere våben. I begyndelsen af år 2000 blev kurset imidlertid lukket for

³⁸ Se bl.a. den britiske uddannelseshistoriker Brian Simons sønderlemmende kritik af brugen af intelligenstag i det engelske skolevæsen: B. Simon: „Intelligence Testing and the Comprehensive School“, Lawrence & Wishart Ltd, London 1953.

³⁹ „Svifter samfundet problembørnene?“ sendt den 26. november 1969, „Kontakt“ sendt den 19. oktober 1970, „Når intelligens bli'r et problem“ sendt den 23. marts 1971 og „Den meningsløse intelligens“ sendt den 25. oktober og igen den 2. november 1971. Der var hidtil ikke udsendt dokumentarfilm om dette emne i Danmark (DR's arkiv).

⁴⁰ Fokusgruppeinterview 2015.

⁴¹ Gulbrandsen, interview 2015.

udefrakommende deltagere, og slædepatruljen måtte søge nye veje og måder at afvikle vintertræning på.

Efter vintertræningen i Norge fortsatte deltagerne på et fagligt forskoleforløb, som tog form fra midten af 1960'erne, og som i udgangspunktet blev tilrettelagt af Mogens Guldbrandsen på basis af hans erfaringer med nødvendige og nyttige kvalifikationer i tjenesten. De otte deltagere blev undervist i kort og kompas og navnelære, dvs. træning i geografiske placeringer og positioner på hytter til brug for slæderejserne. Desuden kom de til Jægerspris på sprængningskursus og dertil yderligere skydetræning og brug af håndvåben på Skydeskolen for Håndvåben på Christianshavns Vold. Sidst men ikke mindst kom de på kursus på ingeniørskolen med henblik på at opnå truckcertifikat og mere generel oplæring i brugen af Forsvarets maskiner.

Til evalueringen af deltagerens præstationer på forskolen blev et afkrydsningsskema udformet til de enkelte kursusafholdere. Både faglige og sociale præstationer, herunder deltagerens indbyrdes relationer, blev kortlagt i skemaet. Når forskolen var overstået, skulle de otte deltagere deltage i nedpakningen af alt materiel, som skulle sendes til Grønland forud for det kommende ophold, og som skulle bruges under de to års tjeneste. Selve pakningen foregik på dette tidspunkt på Holmen i København, og dette var den sidste aktivitet, før de sidste deltagere blev fravalgt af Mogens Guldbrandsen. Mogens Guldbrandsen fortæller om det sidste skridt i selektionen:

... så gik jeg rundt og så på deres pakning, og jeg kunne godt mærke, de vidste godt hvad der skulle ske. Så kaldte jeg en udenfor og sagde beklager gamle ven, sådan og sådan. Og som regel var de jo egentlig klar over det. Når jeg så havde taget 2 fra, gik jeg tilbage til pakkecentralen og sagde, I 6 skal af sted, vi rejser sådan og sådan. Oprindeligt sejlede vi op, senere fløj vi via Island med twin-otteren. Så var der idel glæde.⁴²

Selektion fra 1990 til årtusindskiftet

Når folk dengang skulle sende ansøgning ind, så ville de blive taget til psykologvurdering som det første, og der blev så fårene skilt fra bukkene.⁴³

I tiårs-perioden fra 1990 frem til årtusindskiftet foregik der flere bemærkelsesværdige ændringer i selektionspraksis. Psykologiske tests og interviews kom til at spille en endnu mere fremtrædende rolle i selek-

⁴² Guldbrandsen, interview 2015.

⁴³ Norit, interview 2015.

tionen i denne periode. Samtlige ansøgere blev nu, som det fremgår af ovenstående citat, som det første led i selektionen, vurderet på basis af psykologtests suppleret med individuelle interviews. Rorschachtesten blev fulgt op af Forsvarets intelligenstag, derudover en teknisk forståelsestest, en simultan kapacitetstest og en kognitiv test med henblik på at undersøge evnen til at multitask og løse forskellige opgaver under pres. Dette første psykologled i udvælgelsesproceduren tog ifølge Palle Norit mange arbejdsdage af tolv timers varighed.

Samtidig blev personlige interviews med tjenstgørende Siriusfolk indført på linje med psykologinterviews. Baggrunden var Siriusledelsens ønske om, at selektionen i større grad blev baseret på konkrete og praktiske erfaringer med opgaveløsningen i Grønland. I forlængelse heraf blev det ligeledes en del af selektionspraksis, at resultaterne af de indledende tests og individuelle interviews sammenholdtes, og de 12 udvalgte ansøgere blev derefter enkeltvis vurderet efter endnu et interview, nu med en bedømmelseskommission bestående af dels psykologer, dels Siriusfolk samt læge og tandlæge. Det blev i denne periode og er stadig Siriusledelsen, som træffer den endelige beslutning om de i alt 8 deltagere, der går videre til forskolen. De psykologiske bidrag er i denne afsluttende runde før forskolen vejledende, hvorimod Siriusledelsens beslutning er afgørende. Forskellige Siriusfolk har oplyst, at et vigtigt kriterium er den intuitive fornemmelse for, om man selv ville ønske at køre hundeslæde sammen med vedkommende i en lang periode.⁴⁴

Med Siriusledelsens øgede involvering i selektionen fulgte også som noget nyt en grundigere adfærdsobservation, bl.a. under de seks ugers vintertræning, som også i denne periode foregik i Norge. Chefen for patruljen deltog f.eks. i de sidste ti dage af vintertræningen med henblik på at få et indtryk af de potentielle deltagere og holdet som helhed. Også når det kom til øvrige forskoleaktiviteter, blev ansøgerne observeret grundigere ved Siriusledelsens jævnlige opfølgende besøg. Hvor det tidligere var kursusafholderne, som udfyldte afkrydsnings-skema og returnerede det til ledelsen, blev selektionen nu i højere grad baseret på større systematisk oparbejdelse af Siriusfolkernes indsig i den enkelte deltagers adfærd og præstationer.

Derudover indførtes der i samme tiårsperiode med stigende intensitet og systematik fysiske øvelser og udholdenhedsprøver i selektionsprocessen. Først og fremmest indførtes det som et adgangskrav, at ansøgerne skulle kunne matche Forsvarets almene fysiske tests, tests, som også for nuværende er gældende og beskrevet på Forsvarets hjemmeside. Formålet hermed var at sikre, at ansøgere, som i en periode even-

⁴⁴ Oxlund, interview 2015; psykologisk team for fokusgruppeinterview, 2015.

tuelt havde haft anden beskæftigelse, fortsat kunne honorere Forsvarets krav. Men derudover kom de fysiske test i perioden fra 1990'erne og frem til at omfatte ansøgenes deltagelse i konkurrencer eller udholdenhedsbegivenheder som cykelløb fra Aarhus til København, maratonløb med hundeslæde på hjul i København og andre events. Herved kom ansøgenes fysiske udholdenhed under et intensivt og nyt fokus. Udholdenheden blev et gennemgående tema, som træder tydeligere frem i løbet af perioden. Dermed knytter udviklingen i selektionen til Siriuspatruljen i dette årti an til den generelle idræthistoriske udvikling, der blandt andet omfatter opkomsten af ekstremsport som folkesport.⁴⁵

I denne periode er det desuden en markant udvikling, at ansøgerantallet til Siriuspatruljen faldt til ca. halvdelen fra 1990'erne hen over 00'erne. Dette skete samtidig med Danmarks stigende militære engagement i konflikter i og uden for Europa gennem bidrag til FN's fredsbevarende styrker og i NATOs forsvarsstyrker. I denne periode blev der derfor behov for mere offensivt at hverve ansøgere til patruljen, og en årlig hverveplakat rundsendtes til alle enheder i Danmark med henblik på at opnå flere deltagere til optagelsesproceduren. I 2010 valgte man i Forsvaret at ændre kravet om sergentuddannelse til et krav om aftjent værnepligt med henblik på at sikre en større bredde i ansøgerfeltet. Kravet om en militær baggrund blev herved bibeholdt – slædepatruljen var fortsat en militær enhed, selv om det militære aspekt i optagelsen blev nedtonet.

Denne udvikling kan antagelig sættes i relation til en fokusændring i slædepatruljens opgavevaretagelse. Hvor opgaven oprindeligt var særligt fokuseret på krigsrelaterede formål, herunder observation og tilsyn med vejrstationer, som havde militærstrategisk betydning, og suverænitetshåndhævelse, gav Sovjetunionens opløsning og afspændingen i 1990'erne efter Den Kolde Krig anledning til at nedtone det militære aspekt. Slædepatruljen er dog vedblevet at være en militær enhed; men dens konkrete aktiviteter er knyttet til den samfundsmæssigt voksende opmærksomhed på udvinding af naturressourcer og større kommerciel og videnskabelig aktivitet i Arktis. Udøvelse af politimyndighed, håndhævelse af fredningsbestemmelser i nationalparken, støtte til videnskabelige undersøgelser og kontrol med ekspeditioner i Østgrønland samt en fortsat suverænitetshåndhævelse gennem tilstedeværelse er kommet i fokus for Slædepatruljens opgaveløsning.⁴⁶

⁴⁵ H. Eichberg, J. Hansen & P. Jørgensen: *Sundhedskultur og bevægelseskultur*, Syddansk Universitetsforlag: Forum for idræt, Historie og Samfund, Odense 2010.

⁴⁶ H. Rasmussen & M. Rüdiger: „Tiden efter 1945“, i S. Mørch (red.): *Dan-*

Nutidig selektion, 2015

Der hvor vi virkelig ser, hvordan folk er, det er, når vi tager dem med på vintertræning (...), så kan vi sådan for alvor sige, hvem der er rigtigt egnede, eller om der er nogen, der overhovedet ikke er.⁴⁷

Forud for deltagelsen i Slædepatruljen Sirius går for nuværende et testforløb, som indledningsvis er koncentreret om fysiske tests. Det betyder ikke, at psykologisk testning er nedtonet, snarere blot at fysiske tests er opprioriteret, og at testningens rækkefølge er ombyttet. Ansøgerne indkaldes som det første til fire dages optagelsesprøve på Flyvestation Aalborg. Antallet af fremmødte kan i første omgang være mellem 50 og 100 deltagere. Forsvarets krav til de første fysiske tests er på forhånd beskrevet på nettet. Det, er med andre ord, muligt at være forberedt på de indledende fysiske krav. De ansøgere, der ikke lever op til disse krav, sorteres derfor hurtigt fra ud fra et ræsonnement om manglende motivation.⁴⁸ De, der derefter er tilbage, f.eks. 40 deltagere, går videre til de sidste tre dage i det indledende testforløb. I disse dage er der indlagt foredrag og filmfremvisning ved tidligere Siriusfolk. Derudover gennemføres dels en historisk test omhandlende ekspeditioner i Grønland, dels en test i grundlæggende almen viden om slædepatruljen. Formålet med disse tests er, at de skal bidrage til at opnå et bredt indtryk af deltagerenes interesse og motivation for optagelsen. De tre sidste dage indeholder desuden yderligere, muskel-, løbe-, svømme- og koordinationsprøver og derefter helbredsundersøgelser.

I løbet af disse dage indkaldes hver enkelt af de tilbageværende til i alt fire personlige samtaler med tidligere Siriusfolk. I samtaleforløbet deltager den kommende leder af slædepatruljen i Grønland, derudover chef for Stations- og Patruljetjenesten Grønland (SPG), som er hjemmehørende på basen i Aalborg. Herudover består panelet af en sagsbehandler og en uddannelsesbefalingsmand fra Forsvarets rekrutteringsenhed. De fire interviewere har hver især en interviewguide, som tematiserer forskellige centrale områder af den interviewedes liv, familie og baggrund, venner og opvækst, motivation samt job- og er-

marks historie Bind 8, Gyldendal, København 1990; N. Petersen: „Europæisk og globalt engagement 1973-2006“, i C. Due-Nielsen, O. Feldbæk & N. Petersen (red.): *Dansk udenrigspolitik historie 6*, Gyldendal, København 2006; B. Kasperen: *Danmark i verden*, Hans Reitzels Forlag, København 2008.

⁴⁷ Oxlund, interview 2015.

⁴⁸ Oxlund, interview 2015. Styrketesten består af seks øvelser, dvs. forskellige ryg- og maveøvelser, ryg- og sidebro samt træk til bryst og lunges. I løbetesten er kravet, at 2750 meter løbes på 12 minutter. I yo-yo testen løbes frem og tilbage mellem angivne punkter til udmattelse.

hvervserfaringer. Under hvert interview pointsættes den enkelte ansøger af intervieweren. Pointsætningen indgår efterfølgende som et parameter i den sammenlignende diskussion mellem interviewere. Når de tre dage er gået, er der f.eks. 20 mand tilbage, hvoraf 12 er måltallet. Deltagerne med de højeste gennemsnit gennemgås, samtidig med at deres kvalifikationer vurderes i forhold til sammensætningen af den bedst mulige gruppe. Her spiller f.eks. håndværksmæssige kvalifikationer en rolle. Det betragtes fortsat, og har altså gjort det siden den allerførste rekruttering til patruljen, som nyttigt for det daglige arbejde på basen i Grønland, at der i gruppen er en smed eller en tømrer eller eksempelvis en dyrlæge. I denne del af testforløbet er det de fire intervieweres mangeårige erfaring med slædepatruljens opgaver og organisering, som spiller en væsentlig rolle. Frederik Oxlund fortæller bl.a., at han baserer en del af vurderingen på, hvorvidt han kunne forestille sig at være på slædetur med den anden part. Han tilføjer:

Der kan godt sidde rigtig dygtige folk foran en, som har fået høje karakterer, og som jeg alligevel tænker: du er ikke den type, som kan klare opgaven.

Vægtningen af den intuitive vurdering baseret på praktikernes konkrete erfaring tillægges tilsyneladende særlig betydning som en ledetråd i bedømmelsen. Dette element fremstår i den nuværende selektion som en fortsættelse af den tilgang, der påbegyndtes i 1990, hvor personlige interviews med tjenestegørende Siriusfolk blev indført på linje med psykologinterviews.

I forlængelse af ovenstående tests går de 12 deltagere videre til nye tests og interviews med psykologer fra Forsvaret. De psykologiske udvælgelser baseres bl.a. på biografisk information, intelligencetests og andre kognitive tests. En personlighedstest, NEO PIR-testen, er blevet indarbejdet med henblik på at teste den enkelte ansøger på fem dimensioner: emotionelle reaktioner, ekstroversion, åbenhed over for nye oplevelser, venlighed og samvittighedsfuldhed. Selve NEO PIR forkortelsen står konkret for Neuroticism-Extraversion-Openness Personality Inventory Revised.⁴⁹ Testen antages gennem 240 spørgsmål at kunne give et helhedsbillede af den enkeltes personlighed og er en tungtvejende test i optagelsesproceduren.

Også samarbejdsstyrker og -svagheder afprøves via en gruppeopgave, som observeres af udvælgelsespsykologer. Psykologernes observa-

⁴⁹ R.R. McCrae, T.P. Costa Jr., & T.A. Martin: "The NEO-PI-3: A More Readable Revised NEO Personality Inventory", *Journal of Personality Assessment*, 84:3 (2005), s. 261-270.

tioner er samlet set fortsat rådgivende på basis af ovenstående testforløb. I denne fase sigtes der imod, at otte deltagere ud af de 12 skal blive tilbage til selve forskoleuddannelsen.

Efter ovennævnte testforløb sendes otte potentielle deltagere på forskoleforløb. Forskoleforløbet er primært tilrettelagt som et uddannelsesforløb. Det er imidlertid ofte langt fra alle, som gennemfører forløbet, hvorved også dette kommer til at fungere som en selektionsfaktor. I uddannelsen indgår følgende kurser, der skal forberede til tjenesten i Grønland: våbenkursus, jagttegn, røgdykkerkursus, symaskinekursus, madlavnings- og hygiejnekursus, dyrlægekursus, truckcertifikat, meteorologikursus og før-patroljesanitet. Efterfølgende en måneds vintertræning på Forsvarets Vagt, Mestersvig i Nordøstgrønland. Derefter afsluttende: speedbådskursus, kommunikationskursus, svejsekursus, teknikkursus, tankoperatørkursus, rendegraverkursus, patruljesanitetskursus, tandlægeorientering og pakkecentralkursus. Efter hvert enkelt endt kursus evalueres den enkeltes præstationer, og kursusholderne rapporterer deres faglige og sociale observationer tilbage til lederen af den kommende Siriuspatrulje.

I forbindelse med uddannelses- og udvælgelsesforløbet indgår en måneds ophold på vintertræning i Grønland. Dette forløb udgør en central del af selektionsprocessen. Som oftest kommer fire til seks mand af de otte igennem den samlede udvælgelsesprocedure. Hvis kun tre eller fire findes egnede, forespørges blandt nuværende og tidligere patruljeførere om deres muligheder for at udfylde pladserne i tjenesten.

På vintertræningen i Grønland sendes deltagerne ud i terrænet med besked om at gå i et antal dage, som ikke er nærmere fastsatte. Undervejs sprænges der hul i isen, og deltagerne kører i vandet på ski og med alt grej. Under øvelsen skal den enkelte deltager tage skiene af i vandet og selv sørge for at komme op over iskanten igen. Efter kort tid er den enkelte underafkølet, og fingrene holder op med at fungere. Opgaven er at få tøj fra nødsækken på og i øvrigt at få varmen igen. Når alle har været turen igennem, falder instruktøren i vandet og skal hentes op ved aspiranternes hjælp og assisteres til at få varmen igen. Efter denne øvelse skal deltagerne bo i en snehule, som de selv skal grave. Under denne del af opholdet må de klare sig med 100 gr. chokolade om dagen. Når de første 3-4 dage er gået, er de dehydrerede, sultne, udmattede og kort sagt fysisk og mentalt pressede. Flere lignende opgaver og prøvelser skal klares under opholdet i Grønland. Formålet med afprøvningen er at sikre, at deltagerne har gjort erfaringer med egne reaktioner under maksimalt fysisk og mentalt pres. Samtidig giver det instruktørerne mulighed for løbende at observere både den enkeltes reaktioner og ikke mindst den enkeltes bidrag til

fællesskabet.⁵⁰ Den samme aften, som flyveren lander i Aalborg, udveksler instruktørerne observationer, og deltagerne tages ind til individuel samtale og feedback. Det er her, den eller de sidste, som vurderes ikke-egnede til opgaven, sorteres fra, og det endelige hold sammensættes. Herefter anvendes de sidste måneder før to års ophold i Grønland på afsluttende kurser i forskolen.

Fra intuitiv selektion til mangfoldige selektionsteknologier

Sammenligner man selektionen i 1950 og selektionen i 2015, fremstår en markant kontrast mellem den første slædepatruljes intuitive selektion og den omfattende og systematiske tilgang med mangfoldige selektionsteknologier i den nuværende testpraksis. Det bliver herved tydeligt, at der er sket en gennemgribende udvikling frem mod den praksis, som aktuelt er i brug.

I forlængelse af krigen lå vægten på den opgave at føre tilsyn med vejrstationer og håndhæve territoriale rettigheder over for fremmed indtrængning på østkysten. En militær baggrund var derfor central. Bestemte faglige, krigsrelaterede baggrunde, telegrafist, teletekniker og motormand, blev prioriteret, mens yderligere uddannelse eller testning ikke fandt sted. Oplæringen i arktisk levevis kom til at foregå som *learning by doing* i tjenesten og uden selektion som mål.

Nu består selektionspraksis af en lang række centrale elementer, dels omfattende fysiske krav og tests, dels psykologiske krav og tests i form af intelligencetest og forskellige andre mentale og faglige tests. Dertil kommer samtaler og interviews med psykologer, som suppleres med samtaler med erfarne Siriusfolk. Også samarbejdsøvelser og tilhørende tests er væsentlige elementer i selektionen, og der foretages grundige adfærdsobservationer under forskolens forskellige opgaveløsninger. Sidst men ikke mindst indgår der i selektionen ekstreme tests i forbindelse med vintertræningen i Grønland, hvor deltagerne prøves i en kombination af mental robusthed og fysisk udholdenhed, stadig under adfærdsobservation.

Den udvikling i selektionspraksis, som træder frem af det historiske forløb, viser, at uddannelses- og testforløbet grundlæggende blev til i en etableringsperiode igennem 1960'erne og siden løbende udviklet frem til sin nutidige udformning.

Forskolen, og herunder vintertræningen, har udviklet sig kontinuerligt og med tendens til stadig mere omfattende og differentieret testning og træning. I vintertræningen kan der i den seneste fase konstateres et radikalt skift fra ski- og våbentræning til arktiske overlevelsespræstationer under ekstremt mentalt og fysisk pres. For forskolen

⁵⁰ Oxlund, interview 2015.

gælder det, at de krigsrelaterede kurser gradvist er nedtonet. Sprængningskursus og brug af håndvåben er efterhånden erstattet af jagttegn og tilhørende prøver. Nye kurser er løbende kommet til som f.eks. dyr-lægekursus, bådkursus og madlavningskursus med langt større fokus på kompetencer til håndtering af hverdagslivet i opgaveudførelsen. Her er tale om en udvikling, som ser ud til at følge opgaveløsningsens ændrede karakter fra traditionel militært beredskab til et fokus på overvågning af videnskabelig og kommerciel aktivitet i nationalparken. Denne udvikling skal utvivlsomt ses i lyset af Den Kolde Krigs afslutning og den generelle afspænding, herunder ikke mindst knæsætningen af „fredsdividenden“ som tilbagevendende princip i dansk forsvarspolitik i 1990'erne og 2000'erne.⁵¹ Kompetencebehovet har altså ændret sig og kan også aflæses i test- og uddannelsesprocedurernes udvikling. Det skal tilføjes, at det formelle krav om militær baggrund i form af en sergentuddannelse eksisterede frem til 2009. Herefter blev det afskaffet med begrundelse i det vigende ansøgstal som en konsekvens af Danmarks større militære engagement i konflikter i og uden for Europa. Spørgsmålet er, om vi vil se en udvikling i retning af en øget betydning af patruljens militære komponent i de kommende år i lyset af den ændrede sikkerhedspolitiske situation i Arktis.⁵²

En særlig kontinuitet, som løbende præger testforløbet, synes at være det subjektive skøn i selektionsprocessen, som udøves af erfarne Siriusfolk. På samme måde som i 1950'erne handler udvælgelsesproceduren stadig om, hvorvidt en aspirant vurderes at kunne klare opgaven, og i den sammenhæng om Siriusfolkene kan se aspiranten for sig som et egnet patruljemedlem. Selvom dette skøn ingenlunde står alene, og selvom det over tid er blevet holdt op mod og kombineret med andre prøve- og testformer, ser kriterierne for optagelse ikke ud til at være ekspliciteret her. Dermed indskrænkes aspiranternes forberedelsesmuligheder. På trods af, at der er tale om et kontinuerligt vurderingselement i optagelsen, fik det erfaringsbaserede optagelseselement yderligere vægt i løbet af 1990'erne, hvor samtaler med Siriusfolk kom til at indgå sammen med psykologsamtaler og -testning. I dag bidrager den psykologiske testning ifølge psykologerne til at komplementere Siriusfolkernes erfaringsbaserede skøn og opfattelser af den enkelte potentielle deltager (og ikke omvendt):

⁵¹ B. Heurlin: *Riget, magten og militæret. Magtudredningen*, Aarhus Universitetsforlag, Aarhus 2004.

⁵² Forsvarets efterretningstjeneste: *Efterretningsmæssig Risikovurdering 2017*, Forsvarets Efterretningstjeneste, København 2017.

Vores fornemste opgave er måske at grave spadestikket dybere i forhold til robusthed, for at være sikre på at der ikke er et eller andet, der gør sig gældende, en sårbarhedsfaktor, der ville komme til udtryk, når vedkommende blev presset og var af sted i så lang en periode.⁵³

Den psykologiske testning udgør i sig selv et markant nybrud, som kom til i slutningen af 1960'erne, og som siden er kommet til at spille en fremtrædende rolle i selektionen. Testningen har ændret sig kontinuerligt i takt med psykologiens udvikling og udgør i dag sammen med Siriusfolkernes bedømmelser på basis af praksiserfaringer kernen i testproceduren. Den fysiske testning, som kom til i løbet af 1990'erne, udgør tilsvarende et nybrud og er blevet et tredje afgørende parameter i selektionsforløbet, først med indledende fysisk selektion baseret på militærkrav, dernæst med deltagelse i udholdenhedsbegivenheder og i sidste ende med vintertræningens fysiske selektionsforløb.

Til ovenstående analyse af testforløbets udvikling kan det tilføjes, at der siden slutningen af 1980'erne har været fulgt op på selektionen ved hjemkomsten med henblik på at kunne konstatere, hvorvidt de udvalgte har haft de ønskede og forudsagte egenskaber. Deltagerne er blevet geninterviewet, ligesom lederens bedømmelse er blevet indhentet. På denne vis er det kontinuerligt retrospektivt blevet undersøgt, hvad der psykologisk set er centralt, når „mænd af rette stof“ skal udvælges. Selektionspraksis er herudfra systematisk blevet korrigeret. Også de frasorterede fra forskolen er blevet geninterviewet. Af de otte udvalgte falder enkelte fra, og det betragtes derfor som vigtigt at geninterviewe dem for at opnå indsigt i selektionsprocedurens funktion.

Det viser sig, at frafaldet ofte er forbundet med krav om at kunne håndtere arbejdsomfanget, dvs. et psykologisk pres, som patruljens medlemmer udsættes for. I løbet af forskolen testes deltagerne netop for vedholdenhed under stort arbejdspress i kombination med udfoldelsen af sociale samarbejdsevner.

Fra den tidligste patruljes tilblivelse til nu kan udvælgelsen siges at være blevet forfinet og systematisk gjort grundigere, dels i forhold til fysiske krav, dels i forhold til psykologiske krav om robusthed. Ligeledes har Siriusfolkernes erfaringsbaserede tilrettelæggelse af forløbet samt adfærdsobservationer, skøn og endelige beslutninger om optagelsen udviklet sig til en detaljeret vurderingsteknologi i selektionen. Selvom opgaven nok fra start har krævet exceptionel fysisk og mental styrke, som det beskrives for nuværende i Forsvarets informations-

⁵³ Psykologisk team, fokusgruppeinterview, 2015.

materiale om optagelsen, kan det konstateres, at der fra begyndelsen hverken var tale om grundig selektion eller en forudgående eliteuddannelse før opholdet i Grønland. Som udgangspunkt blev deltagerne til missionen i 1950 i høj grad udvalgt pr. intuition. I 2015 strækker selektionen og uddannelsen sig over trekvart år, og deltagerne sorteres igennem et fintmasket net på mange parametre.

Set i et testperspektiv er selektionens udviklingshistorie tankevækkende. I slædepatruljens samlede historie har kun ganske få mænd ikke gennemført patruljetjenesten efter den endelige udvælgelse.⁵⁴ Vi har for nuværende ikke eksakte tal eller viden om de nærmere begrundelser og baggrunde for manglende gennemførelse af forløbet. Mogens Guldbrandsen mener, at der i hans tid er tale om fem deltagere, og Palle Norit nævner, at der i patruljens samlede historie i alt er 16 deltagere, som af forskellige grunde ikke har gennemført forløbet efter udvælgelse. Palle Norit fortæller desuden, at der i hans ti-årige periode som chef ikke var nogen, der faldt fra. Når testproceduren alligevel løbende er blevet skærpet, og optagelseskravene har udviklet sig til en ganske omfattende afprøvning, kan det altså ikke skyldes konkrete frafaldsproblemer opstået undervejs, som der har været behov for at rette op på. Set fra et testperspektiv i sociologisk optik er der snarere tale om, at samfundsmæssige og kulturelle tendenser har påvirket testprocedurens indikatorer og mål og gradvist har føjet flere elementer til testforløbet. Ikke desto mindre afspejler testudviklingen som sådan, at meget andet end rationel planlægning er på spil. De deltagere, som sendes af sted, må alt andet lige siges at have den rette ballast eller at være gjort af „det rette stof“, som det ofte formuleres. Spørgsmålet er, i hvilken forstand selve testforløbet bidrager til at opnå netop dette resultat. Af hidtidig forskning fremgår det, at test og selektionspraksisser interagerer med de personer, der testes, og har betydning for konstruktionen af testpersonernes selvopfattelse og identitetsdannelse. Når man med andre ord er kommet gennem testforløbet, udvalgt og afprøvet gennem mange trængsler, strabadser og hård konkurrence, så giver det også anledning til en stærkt understøttet og positiv selvopfattelse og identitetsdannelse, som måske netop er afgørende for muligheden for at gennemføre så udfordrende en opgaveløsning. Det skal understreges, at det er hævet over enhver tvivl, at de kvalifikationer, som de optagne Siriusdeltagere har med sig, når de tager af sted, er relevante og afgørende for opgaveløsningen. På basis af testforskningen kan det siges, at måleindikatorerne også udgør en slags ramme for assisteret meningsskabelse, som tilbyder fortolkning,

⁵⁴ Norit, interview 2015, Guldbrandsen, interview 2015, Oxlund, interview 2015.

definerer diskurser og orienterer handlinger i bestemte retninger.⁵⁵ Selve testforløbet kan med andre ord siges at have en formativ eliteeffekt på deltagerne. Set i det lys betyder det altså, at mændene „af det rette stof“ også i en vis grad skabes af den omfattende testprocedure.

Efterskrift

Vi skylder en stor tak til de involverede i Slædepatruljen Sirius, som velvilligt og engageret har stillet sig til rådighed med henblik på at dele viden og erfaringer som her præsenteres i en samlet fremstilling. Det var en stor hjælp at kunne basere kontakten til historisk centrale personer på indsigt og oplysninger fra Christoffer Juel Jacobsen, medlem af slædepatruljen 2012-2014. I forlængelse heraf rettes en stor tak til Holger Jørgensen, chef for patruljen 1950-1953, Mogens Guldbrandsen, chef for patruljen 1963-1990, Palle Norit, chef for patruljen 1990-2001 og Frederik Oxlund, leder af Sirius 2015-2017. Dertil kommer en stor tak til det psykologiske team i Jonstruplejren, Forsvarets rekruttering, for at stille tid og erfaringer til rådighed for arbejdet med at samle trådene.

⁵⁵ Madaus, Russell & Higgins 2009; Dahler-Larsen 2014.

SUMMARY

The Right Stuff
Selection practices in The Sirius Dog Sled Patrol,
an elite military unit in the Arctic 1950–2015

This article investigates the development of the selection practice for the Danish Army's Sirius unit. The dog sled patrol protects the sovereignty of the realm and maintains surveillance in Northeast Greenland by patrolling the uninhabited national park. The investigation is primarily based on interviews with former, retired and current managers of the unit, as well as psychologists involved in the selection practice. Four empirically and contextually substantiated chronological intersections of the selection-period of practice are compared: The first intersection covers the establishment of the patrol in the beginning of the 1950s. The second intersection covers the span of years from the 1960s to 1990, during which a basic selection practice was developed and institutionalized. The third intersection covers a ten-year span from 1990 to the millennium. Several noteworthy changes in the selection took place in this period. The fourth intersection describes the current selection practice and puts the selection process in perspective. The investigation documents a significant evolution in selection practices over time. What began as an intuitive selection of the first patrol has become a comprehensive and systematic approach, but the basic concern remains the same. Duty in the Arctic is no picnic. A successful recruit must have 'the right stuff'. From a testing perspective in sociological historical optics, it appears that societal and cultural trends have influenced the selection indicators and goals, and more elements have gradually been added to the testing procedure. A discretionary assessment made on the basis of Sirius participants' experiences appears always to have been part of the selection. Psychological testing, a significant breakthrough, was added to the selection process in the late 1960s and it has played a prominent role ever since. During the 1990s, physical testing became a third decisive parameter of the selection process. This process is currently terminated with a test that assesses both psychic robustness and physical endurance. On the basis of the testing literature it may be added that measurement indicators and the testing itself have a formative influence on the recruits. Seen in this light, the article concludes that if the men are indeed made of the right stuff, to a certain extent this is so because they are constructed as an elite by the comprehensive selection procedure.